

راهنمای جامع
تحلیل منابع آموزش زبان
با تمرکز بر انگاره نیل اندرسون

منیره شهباز

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه	: شهپاز، منیر. ۱۳۶۵ -
عنوان و نام پدیدآور	: راهنمای جامع تحلیل منابع آموزش زبان با تمرکز بر انگاره نیل اندرسون / منیر شهپاز
مشخصات نشر	: تهران: نشر خاموش، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۱۴۸ ص.: مصور (رنگی)، جدول نمودار (رنگی).
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۸۳۳۰-۰۷-۳
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
یادداشت	: واژه نامه.
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۱۷ - ۱۳۱.
موضوع	: فارسی -- کتاب های درسی برای خارجیان
موضوع	: Persian language -- Textbooks for foreign speakers
موضوع	: خواندن -- استنباط
موضوع	: Reading comprehension
رده بندی کنگره	: PIR ۲۸۲۷ / ۹۲۱۳۹۵ ش
رده بندی دیویی	: ۸۴۴ / ۲۴
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۲۱۶۵۸۲

نام کتاب: راهنمای جامع تحلیل منابع آموزش زبان با

سرگزیراناره ن اندرسون

منیره ش

مولف:

اول ۱۱۹۶ / ۳۰۰ نسخه

چاپ / شمارگان:

رقعی

قطع:

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: سراج / مجتمع چاپ رضوی

محمد زمانی

طرح جلد:

مجید شمس الدین

صفحه آرای:

سمیه برنا

ویراستار:

۲۲۰۰۰ تومان

قیمت:

۹۷۸-۶۰۰-۸۳۳۰-۰۷-۳

شابک:

کلیه حقوق این اثر برای نشر خاموش محفوظ است.

ارتباط با نشر خاموش: ۰۹۱۳۱۷۸۱۹۲۰ / ۰۹۱۲۰۱۷۸۱۹۴

www.khamooshpub.ir

khamooshpub@gmail.com

[telegram.me / khamooshpubch](https://t.me/khamooshpubch)

تهران، ولنجک، خیابان گلستان سوم، پلاک ۳۵، همکف

فهرست

۱۳	پیش‌گفتار
۱۷	فصل اول: کلیات
۱۹	مقدمه
۲۱	بیان مسأله
۲۳	سؤالات و فرضیه‌های پژوهش
۲۵	شیب پژوهش
۲۵	مفاهیم و واژگان اختصاصی پژوهش
۲۹	فصل دوم: پیشینه پژوهش
۳۱	مقدمه
۳۲	پیشینه پژوهش‌های برایانی
۳۳	سیر تحول روش‌ها و رویکردهای خواندن
۳۳	رویکرد الفبایی
۳۴	روش آواشناسختی و ارتباط آن با خواندن شفاهی و صامت
۳۵	فرضیه تحلیل مقابله‌ای
۳۷	رویکردهای محیط‌گرا
۳۷	نظریه ذاتی‌گرا
۳۸	رویکرد تعامل‌گرا
۳۹	نظریه پیوندگرایی
۴۱	تفسیرها و مرزبندی‌های ارائه‌شده در خصوص خواندن
۴۲	فرایند و برآیند در خواندن
۴۲	سطوح فهم در خواندن
۴۳	سطوح درک در خواندن
۴۴	زیرمهارت‌های خواندن
۴۷	انواع خواندن بر اساس تنوع متون
۴۸	تمایزهای میان خواندن در زبان اول و زبان دوم
۴۹	انگاره‌های توصیف‌کننده خواندن
۴۹	توانش خواننداری
۵۱	جهانی‌های خواندن

۵۱	انگاره آموزشی اندرسون
۵۲	متغیرها
۵۲	متغیرهای خواننده
۵۲	دانش پیشین و ارتباط آن با طرحواره‌ها
۵۳	دانش درباره ژانر
۵۳	دانش درباره مضمون
۵۴	دانش درباره جهان
۵۵	دانش فرهنگی
۵۵	دانش رازبانی و فراشناخت
۵۶	متغیرهای متن
۵۷	موضوع و محتوای متن
۵۷	نوع و ژانر متن
۵۸	سازمان متن
۵۹	ادبی بودن یا نبودن متن
۶۰	متغیرهای سنتی زبان‌شناختی
۶۱	عناصر دخیل در درک مطلب
۶۲	تشخیص واژه
۶۴	دانش واژگانی
۶۷	آگاهی درون‌واژه‌ای و توسعه دانش درباره واژه
۶۹	ادغام اطلاعات در پردازش جمله
۷۱	پردازش گفتمانی
۷۳	ساختار متن و درک متن
۷۴	پیشینه پژوهش‌های ایرانی
۸۰	جمع‌بندی
۸۳	فصل سوم: مبانی نظری
۸۵	۱-۲. مقدمه
۸۷	فعال‌سازی دانش پیشین (A)
۹۱	گسترش گنجینه واژه‌ها (C)
۹۷	آموزش درک (T)

افزایش سرعت خواندن (I)	۱۰۳
تأیید راهبردها (V)	۱۰۸
الف. راهبردهای شناختی خواندن	۱۱۳
ب. راهبردهای فراشناختی خواندن	۱۱۴
پ. راهبردهای جبرانی خواندن	۱۱۴
۲-۶. ارزیابی پیشرفت (E)	۱۱۵
جمع‌بندی	۱۲۰
فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها	۱۲۵
مقدمه	۱۲۷
مجموعه فارسی بیارزیم (ذوالفقاری و همکاران، ۱۳۸۷)	۱۲۹
مجموعه آموزش فارسی به فارسی (جامعه المصطفی، ۱۳۸۷-۱۳۹۰)	۱۳۷
۴-۴. مجموعه زبان فارسی (صدا، مقدم، ۱۳۸۶)	۱۴۴
۴-۵. کتاب بخوانیم پایه پنجم ابتدایی (شورای مؤلفان، ۱۳۹۰)	۱۵۰
فصل پنجم: نتیجه‌گیری و پیشنهادها	۱۵۷
مقدمه	۱۵۹
مروری بر فصل‌های پیشین	۱۶۰
ارزیابی فرضیه‌ها	۱۶۲
۴-۵. پیشنهادهایی برای پژوهش‌های بعدی	۱۷۰
کتاب‌نامه	۱۷۱
کتاب‌نامه فارسی	۱۷۲
کتاب‌نامه انگلیسی	۱۷۵
واژه‌نامه	۱۸۹
واژه‌نامه فارسی به انگلیسی	۱۹۰
واژه‌نامه انگلیسی به فارسی	۱۹۹

پیش‌گفتار

فراگیر شدن جریان‌های فکری، مکتبی، ایدیه‌های خلاقانه و کارساز و سایر امور این‌چنینی، به سادگی و با سرعت از اتفاق نمی‌افتد. در علوم انسانی و اجتماعی، روند شناخته‌شده و تجربه‌شده چنین است که آن جریان و ایده توسط یک یا چند نفر ایده‌پرداز و به صورت شفاهی یا مکتوب معرفی می‌شود و در صورتی که تجربه‌پذیر باشد، توسط همکاران یا پیروان آن‌ها به گونه آزمایش گذاشته می‌شود. اگر آن ایده در عمل ناپدید شد، کم‌کم افراد بیشتری، خود به خود یا بر اثر تبلیغات (بسته به نوع ایده) به دلیل نیاز یا علاقه، به سمت آن کشیده می‌شوند و هر کدام آن ایده را به تدریج و محیط‌های مختلف می‌آزمایند و بُعد و وجهی به ابعاد و وجوه آن می‌افزایند و به این ترتیب، آن را غنی‌تر، پربارتر و ثمربخش‌تر می‌کنند. میزان غنا (یا غناپذیری) آن ایده است که عمر آن را تعیین می‌کند. گاهی یک ایده در میان انبوه ایده‌های دیگر گم می‌شود و گاهی در آن‌ها ادغام می‌گردد. گاهی آنقدر گسترده است که ایده‌های دیگر را در گرد خود جمع می‌کند و گاهی کاملاً

مستقل عمل می‌کند. حتی ممکن است ایده‌ای در ابتدا جدی گرفته نشود ولی پس از مدتی (کوتاه یا دراز)، افراد به اهمیت آن پی ببرند و آن را به جریان ببندازند. به هر حال، آن چه در این میان اهمیت دارد این است که هر فرد متفکر و ایده‌پرداز اثری مثبت (هرچند اندک) در مسیر بلوغ فکری و عملی بشریت بر می‌دارد و بنابراین، هر ایده‌ای در جای خود، با ارزش و قابل تأمل است؛ ضمن این که، بررسی آن‌ها در طول تاریخ، به ما اطلاعات گسترده‌ای در خصوص باورهای فرهنگی، شرایط اجتماعی و نیازهای جوامع در هر مرحله از تاریخ می‌دهد. اخیراً پیامی در کانال‌های تلگرامی دست به دست می‌شود که می‌گوید: «وان آن را مثالی (هرچند کمی نامربوط) از آن چه ذکر شد، دانست. آن در ۱۳۸۸ سال طول کشید تا تعداد استفاده‌کنندگان از رادیو به ۵۰ میلیون نفر برسد؛ این مدت برای تلفن ۲۰ سال، برای تلویزیون ۱۳ سال، برای فیس‌بوک ۳/۷ سال و برای گوگل ۸۸ روز بود.

در رشته آموزش زبان مانند دیگر رشته‌های علوم انسانی، جریان‌ها و نظریه‌های گوناگونی ظهور و بروز دارند و شکی نیست که این روند تا همیشه ادامه خواهد داشت. واضح است که انواع و اقسام ایده‌های علمی در طول تاریخ این رشته و به وسیله پژوهشگران مختلف معرفی شده‌اند و یکی از چند مسیری را که در ابتدا اشاره شد، پیش گرفته‌اند. همان طور که می‌دانید، این ایده‌ها به اموری همچون روش‌های آزمون، دستور (مثلاً مستقیم و غیرمستقیم)، آموزش واژه و همچنین آموزش مهارت‌های زبانی مختلف پرداخته‌اند. بعضی از آن‌ها تنها در محیط‌هایی خاص مفید فایده بوده‌اند و برخی دیگر آن قدر همه‌جانبه و کل‌نگر بوده‌اند که به کارگیری آن‌ها در بسیاری از محیط‌ها مطلوب بوده است.

در خصوص آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان، مشکلی که ما در کشورمان با آن روبه‌رو هستیم، این است که با ایده‌هایی که در رشته آموزش

زبان مطرح می‌شوند، دیر همراه می‌شویم. به عبارت ساده‌تر، به سختی می‌توانیم نگاه خود به امور را تغییر دهیم. این امر شاید طبیعی باشد اما بهانه آوردن و گفتن این که فلان کشور نیز هنوز دیدگاه ذوقی و غیرعلمی دارد و بنابراین ما در نوع نگاهمان تنها نیستیم، دردی را دوا نمی‌کند. زمان آن رسیده است که با تغییر دید خود و روی آوردن به روش‌های علمی و تجربه شده، هم در نوع تدریس و هم در تهیه منابع، طرز تفکر سنتی را از رشته آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان بزداییم تا در درازمدت شاهد اقبال بیشتر خارج‌ها به یادگیری زبان فارسی باشیم. البته نباید این مطلب را از نظر دور داشت که در سال‌های اخیر، تلاش‌های نویدبخشی از سوی متولیان آموزش زبان فارسی در جهان، و در رأس آن‌ها، بنیاد سعدی انجام گرفته است و تاکنون چندین جلد کتاب که هر کدام جلد‌هایی از یک مجموعه هستند، با رویکردهایی نوین در سطح آن بنیاد منتشر شده است.

ایده‌های مطرح شده در منابع تازه در زبان، بسته به ویژگی‌ها و میزان درستی و فراگیر بودنشان، عنوان‌های متفاوتی از جمله نظریه، انگاره یا رویکرد گرفته‌اند. یکی از این ایده‌ها انگار بنیاد مدرسین است که پرورش مهارت خواندن به زبان دوم/خارجی را مدعای خود داده است. در این کتاب، سعی داریم چند منبع آموزش زبان فارسی را به‌جا و حوزات این انگاره مورد تحلیل و ارزیابی قرار دهیم؛ به این امید که در آینده شاهد تغییر نگاه نویسندگان منابع آموزش زبان فارسی به موضوع چگونگی آموزش مهارت خواندن باشیم.

مبنای این کتاب رساله کارشناسی ارشد اینجانب در دانشکده ادبیات فارسی و زبان‌های خارجی دانشگاه علامه طباطبائی بود که با راهنمایی دکتر رضامراد صحرایی و مشاوره دکتر گلناز مدرسی‌قوامی، تالیف و تدوین شده است. بر خود لازم می‌دانم از این استادان گرانمایه و ارجمند که این پژوهش

بدون راهنمایی و دستگیری شان به سرانجام نمی‌رسید، تقدیر و تشکر کنم. در پایان از دکتر محمد دبیرمقدم، دکتر ویدا شقاقی، دکتر کوروش صفوی و دکتر مجتبی منشی‌زاده، استادانم در گروه زبان‌شناسی دانشگاه علامه طباطبائی که افتخار شاگردی آن‌ها را داشته‌ام، سپاس‌گزاری می‌کنم.

منیره شهباز

فروردین ۱۳۹۶ - تهران